OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

LsN Johannes Heikkonen
Demokratia- ja julkisoikeusosasto
Julkisoikeus

3.6.2020

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain muuttamisesta (HE 4/2020 vp)

Perustuslakivaliokunta on pyytänyt lausuntoa lakiehdotuksen siirtymäsäännöksestä erityisesti perustuslain 121 §:n ja siihen liittyvän rahoitusperiaatteen kannalta. Valiokunta on pyytänyt myös oikeusministeriön käsitystä säännöksen korjaamisesta, mikäli ministeriö katsoo säännöksen ongelmalliseksi. Lausuntonaan oikeusministeriö esittää seuraavaa.

Esityksen siirtymäsäännöksessä ehdotetaan hoitajamitoitusta koskevaan sääntelyn voimaantulon osalta, että ennen 1 päivää huhtikuuta 2023 toteutunut henkilöstömitoitus 20 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa toimintayksiköissä saa olla pienempi kuin 0,7 asiakasta kohti, jos toimintayksikkö voi osoittaa, että siellä annettava hoito ja huolenpito vastaavat yksikössä olevien iäkkäiden henkilöiden määrän ja heidän toimintakykynsä edellyttämää palvelutarvetta sekä turvaavat heille laadukkaat palvelut. Henkilöstömitoituksen on oltava kuitenkin vähintään 0,5 työntekijää asiakasta kohti.

Esityksestä voidaan katsoa siihen sisältyvien tietojen valossa syntyvän jossain määrin jännitteinen tilanne perustuslakivaliokunnan vakiintuneesti kuntien itsehallinnon kannalta merkityksellisenä pitämän rahoitusperiaatteen kannalta (ks. esim. PeVL 34/2013 vp, s. 2/I, PeVL 30/2013 vp, s. 5/II, PeVL 12/2011 vp, s. 2/II). Tämä jännite syntyy tilanteesta, jossa kunnille ehdotetaan säädettävän laissa

Postiosoite Postadress	Käyntiosoite Besöksadress	Puhelin Telefon	Faksi Fax	S-posti, internet E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Eteläesplanadi 10 00130 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	oikeusministerio@om.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi

hoitajamitoitusta koskeva tehtävä, joka lähtökohtaisesti velvoittaa niitä heti lain tullessa voimaan. Esityksestä ilmi käyvien tietojen mukaan rahoitusta mitoituksen täysimääräiseen soveltamiseen laajasti kaikissa kunnissa ei vaikuta olevan varattu kuitenkaan heti lain voimaan tullessa vaan siirtymäsäännöksen mukaisesti vasta 2023. Esityksessä mitoitukseen on varattu kasvavaa rahoitusta sen voimaantulosta aina tuohon ajankohtaan asti.

Kuntien itsehallinnon tosiasiallisen toteutumisen kannalta esitykseen voidaan katsoa sisältyvän elementtejä, jotka mahdollistavat kunnille säädettäväksi ehdotettavan mitoitusta koskevan tehtävän joustavamman toteutumisen ja näin myös vähentävän sääntelyn ongelmallisuutta rahoitusperiaatteen kannalta. Näin ennen kaikkea tilanteissa, joissa kuntaa ei poikkeusperusteen perusteella velvoitettaisi täyttämään säädettäväksi vaatimusta, vaan niille myönnettäisiin poikkeus pääsääntönä olevasta mitoitusta koskevasta vaatimuksesta. Tämän mahdollisuuden oikeudellisen merkityksen osalta on kuitenkin huomioitava se, että laissa säädettäväksi esitettävät poikkeusta koskevat kriteerit eivät varsinaisesti liity taloudellisiin tai kuntien itsehallintoon kiinnittyviin tekijöihin, vaan hoidon laatuun (annettava hoito ja huolenpito vastaavat yksikössä olevien iäkkäiden henkilöiden määrän ja heidän toimintakykynsä edellyttämää palvelutarvetta sekä turvaavat heille laadukkaat palvelut). Näin ollen kyseisen poikkeusperusteen merkitystä ehdotetussa muodossaan on rahoitusperiaatteen turvaamisen kannalta pidettävä oikeudellisesti vähintäänkin rajallisena.

Valtiovarainministeriö on sosiaali- ja terveysvaliokunnalle antamassaan lausunnossa (VN/8384/2019, s.2) katsonut, että esityksen tavoite olisi ollut saavutettavissa myös sääntelyllä, jossa mitoitus ja rahoitus nousevat asteittain kohti vuotta 2023. Myös oikeusministeriön arvion mukaan esimerkiksi tällainen ratkaisu poistaisi edellä kuvatut ehdotettuun siirtymäsäännökseen rahoitusperiaatteen kannalta liittyvät jännitteet. Vaihtoehtoisesti ja ehdotetun mitoituksen pikaisemmasta voimaantulosta luopumatta tämä saattaisi olla mahdollista myös säätämällä siitä, että siltä osin, kuin kunnat päätyvät noudattamaan säädettäväksi ehdotettavaa hoitajamitoituksen pääsääntöä, rahoitus tähän turvataan rahoitusperiaatteen edellyttämällä tavalla.